

verslagen & rapporten uit de regio

Avifauna Doldersummer Veld

In dit rapport wordt een beschrijving gegeven van het landschap, de flora en de fauna en vooral de avifauna van het in Zuidwest-Drenthe liggende heidegebied 'Doldersummerveld'. Gegevens van broedvogelinventarisaties uit de periode 1967-1982 en van biotoopkeuze en milieu-eisen van broedvogels vormen de basis voor de beschrijving van de vogelstand en de bestandsontwikkelingen. Minstens 98 vogelsoorten hebben één of meermalen op het Doldersummer Veld gebroed en het totale aantal daar waargenomen soorten bedraagt 178 vogelsoorten. De schommelende broedvogelstand houdt gelijke tred met het wisselende waterpeil. De stand van vogels die gebonden zijn aan open heide, is in de loop der jaren toegenomen, hetgeen waarschijnlijk samenhangt met de toegenomen openheid en variatie en met het stoppen van de ontwatering. Het Doldersummer Veld heeft een belangrijke functie als gezamenlijke slaapplaats van zeker veertien winter- en trekvogels (onder meer Rietgans, Grutto, Regenwulp, Graspieper en Spreeuw). A.J. van Dijk: Avifauna van het Doldersummer Veld. 1983. Gedrukte uitgave, 86 bladzijden, 28 figuren, 6 tabellen, vele zwartwit illustraties, 5 bijlagen (1985). Uitgave Het Drentse Landschap, Kloosterstraat 5, 9401 KD Assen, 05920 - 13552.

Broedvogelinventarisatie Noordwest-Drenthe 1986

In dit rapport zijn de resultaten verwerkt van de broedvogelinventarisatie die in 1986, als onderdeel van de tweede ronde van de milieukartering Drenthe, werd uitgevoerd. Het onderzoekgebied bevatte geheel of gedeeltelijk de gemeente Eelde, Peize, Norg, Roden en Vries. Het wordt in dit rapport samengevat onder de naam Noordwest-Drenthe. Het zelfde gebied werd in 1976 in het kader van de eerste ronde geïnventariseerd.

De in dit verslag vermelde gegevens zijn onder meer van belang bij ecologische adviezen ten aanzien van plannen in de desbetreffende gemeenten.

De status van 72 vogelsoorten in het onderzoekgebied worden met een kaartje beschreven. Slaapplaatsen en sozen worden apart in een hoofdstuk behandeld.

Veel aandacht wordt besteed aan de invloed van de vervolging van de mens op stootvogels in dit deel van Drenthe. Daarbij komen speciaal Buizerd, Havik en Sperwer aan de orde, waarvan dichtheid, nestafstanden, paarsamenstelling, niet-broedvogels, broedsucces en voedsel worden behandeld. Bijlage 6 laat het voedsel van deze drie soorten in tabelvorm zien naar aanleiding van aange troffen prooien.

Een speciaal hoofdstuk is gewijd aan de

PPD-methode als middel om grootschalig broedvogels te inventariseren. Ook aan foeragerende Regenwulpen in dit gebied is speciaal aandacht besteed. Aanvullende gegevens over waargenomen zoogdieren met bijbehorende kaartjes zijn zonder meer van belang, evenals gegevens over waarnemingen van amfibieën en reptielen. Als bijlage 1 worden de pleisterende Goudplevieren in dit gebied op kaart gebracht.

R.G. Bijlsma & H. Wessels: Broedvogelinventarisatie Noordwest-Drenthe 1986. Gestencild, 116 bladzijden, 12 bijlagen, 27 figuren, 15 tabellen (1986). Uitgave Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Afdeling Ecologie, postbus 122, 9400 AC Assen, 05920-55 544.

IJsselmeerberichten

Met Ingang van de nieuwe jaargang verschijnt 'IJsselmeerberichten' in een nieuw jasje. Om het blad wat aantrekkelijker te maken voor het grote publiek is men van het gebruik van kringlooppapier afgestapt. Ook de foto's komen nu veel beter tot hun recht. Interessant is onder meer het artikel van de voorzitter van de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer (VBIJ), Paul van Deenen, over windenergie en de bezwaren tegen de plannen van het plaatsen van 27 turbines langs de Noordoostpolderdijk bij Urk.

Deze uitgave (nummer 58) van de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer is los verkrijgbaar voor f 2,50. Nadere inlichtingen bij het secretariaat, postbus 1, 1135 ZG Edam, 02993 - 71 351 (alleen tijdens kantooruren), giro 2 871 700.

Territoriumkartering broedvogels noordelijke Maarsseveense Plas, 1980

Op verzoek van Staatsbosbeheer voerden enkele leden van de Vogelwacht Utrecht een broedvogelinventarisatie uit in het voorjaar van 1980 in het noordelijke gebied van de Maarsseveense Plas. Het gebied, dat in beheer en bezit is van Staatsbosbeheer, is voor publiek afgesloten.

De ornithologische betekenis van het gebied wordt van belang door onder meer het voorkomen van een geschikte biotoop voor het Woudaapje, de aanwezigheid van een kolonie Zwarte Sterns, het voorkomen van de Roerdomp, de aanwezigheid van een geschikte biotoop voor de Waterral en populaties van de Snor, Rietzanger en Sprinkhaanrietzanger. Het gaat bij alle bovenvermelde vogelsoorten om regionaal of zelfs landelijk gezien kwetsbare populaties. De laagveenmoerassen waarin deze soorten voorkomen, staan de laatste decennia in ons land in toenemende mate bloot aan verstedelijking, toename van het recreatief gebruik, verdergaan-

de intensivering van het agrarisch gebruik van het omliggende gebied, waardoor het grond- en oppervlaktewater overmatig verrijkt wordt met voedingsstoffen. Daarnaast kunnen ook verlanding van open water en bosontwikkeling genoemd worden als processen die het areaal laagveenmoeras verkleinen. In combinatie hebben de genoemde processen geleid tot een versnippering en verkleining van het areaal laagveenmoerasen in Nederland en plaatselijk tot een achteruitgang van de natuurlijke kwaliteiten en afname van de diversiteit van de daarin voorkomende levensgemeenschappen en organismen. De auteur geeft suggesties bij een goed beheer van dit gebied, onder meer handhaving en herstel van het open karakter van het gebied, handhaving, versterking en ontwikkeling van jonge, maar vooral ook meerjarige, rietvegetaties en handhaving van elzenbegroeiing op de legakkers en elzenbroekbos in het centrale deel van het reservaat.

G.A. Morel: Territoriumkartering van de broedvogels in de noordelijke Maarsseveense Plas in 1980. Gestencild, 23 bladzijden, 26 kaarten, 3 tabellen (1985). Uitgave Vogelwacht Utrecht. Door overmaking van f 3,- portokosten op girorekening 3 784 783 ten name van T. Morel, Mackayware 88, 8014 RX Zwolle, onder vermelding van het gewenste, is dit rapport verkrijgbaar.

Het natuurlijke milieu van de Hekslootpolder

De Hekslootpolder is een bedreigd veenweidegebied gelegen tussen de bebouwing van Haarlem-Noord en het oude dorp Spaarnedam.

De polder is ruim 160 ha groot en is een duidelijk voorbeeld van een klei-op-veengebied met een karakteristiek en nog oorspronkelijk verkavelingspatroon.

Vanwege het extensieve beheer van de graslanden, de relatief hoge grondwaterstand en de vele en ondiepe slootjes in het gebied komen met name de weidevogels tot broeden in dichtheden die gelijk en voor sommige soorten zelfs hoger zijn dan de dichtheden van de beste weidevogelgebieden in Noord-Holland (Zaanstreek, Waterland en Friesland).

Om deze polder met zijn rijke flora en fauna te behouden werd in 1985 de 'Vereniging Behoud de Hekslootpolder!' opgericht. De werkgroep Milieu van deze vereniging stelde het afgelopen jaar een rapport samen, getiteld 'Het natuurlijk milieu van de Hekslootpolder'. Het rapport behandelt achtereenvolgens de 'Ontstaansgeschiedenis en vorming van het landschap' (hoofdstuk 1), de 'Planten en hun levensgemeenschappen' (hoofdstuk 2) en de 'Dieren en hun levensgemeenschappen' (hoofdstuk 3).

Centraal staan in deze rapportage de vogels. De broedvogels worden uitvoerig beschreven, maar ook de trekvogels en de wintergasten. Verscheidene kaarten en tabellen maken het verhaal inzichtelijk. Er zijn bijla-

gen opgenomen met een duidelijk overzicht van de meer bijzondere plantesoorten, de aantallen broedvogels van 1982 tot en met 1985, de maximale aantallen van de belangrijkste doortrekkers en/of wintergasten van 1975 tot en met 1985, uitgesplitst per maand en als laatste een lijst van alle vogelsoorten die in de Hekslootpolder zijn waargenomen en hebben gebroed.

Het rapport geeft een duidelijk en gedetailleerd beeld van de rijke flora en fauna in dit gebied en dient, aldus de auteurs, een basis te zijn voor de vaststelling van de gewenste beheerssituatie en de toekomstige planologische situatie.

T. van den Boomen, J.E. Broekens-Verwer, J. van Diggelen, E. van Huijssteeden, J. Stuart & Th. Verstraten: Het natuurlijk milieu van de Hekslootpolder. 22 bladzijden, 7 figuren, 5 foto's van Piet Munsterman, gedrukt op glanspapier, formaat 21 x 30 (1986). Te bestellen door overmaking van f 7,50 (inclusief portokosten) op postgiro 5 038 962 ten name van de Vereniging 'Behoud de Hekslootpolder!', Karel Doormanlaan 132, 2024 HP Haarlem, onder vermelding van 'milieurapport Hekslootpolder'.

Broedvogels van 'Windesheim' en 'Zandhove-de Mars' 1980-1984

Interessant zijn de uitkomsten van de gegevens over de broedvogels van twee parken van bovengenoemde landgoederen bij Zwolle.

De Gekraagde Roodstaart is vrijwel geheel verdwenen en volgens de samenstellers kan dit niet door recreatiedruk of biotoopverandering zijn geschied. Voor de Tortelduif geldt hetzelfde. De achteruitgang die geheel in overeenstemming is met die stelling, dat deze soort vermoedelijk als beste indicator kan worden gezien voor de rijkdom aan vogelsoorten in bossen op de zandgrond.

Over de stootvogels worden geen gegevens verstrekt in verband met de voortdurende vervolging van deze vogels. In 'Het Vogeljaar' 34 (3): 130 schrijft Han van der Kolk ook over deze landgoederen.

J.H. van der Kolk & H. Rensink: Broedvogelindexen van Landgoed Windesheim en Zandhove-de Mars 1980 t/m 1984. Gestencild, 16 bladzijden, 7 tabellen, 5 figuren (1984). Uitg. KNNV, Zwolle.

Broedvogelinventarisaties 1975-1980

In 1977 verscheen het eerste broedvogelrapport van de toenmalige Vogelwerkgroep Winterswijk: De functie van het ruilverkavelingsgebied Winterswijk-West voor vogels. Naderhand volgden de bekende broedvogelrapporten over Woold 1978, Ratum 1979, Woold/Miste 1980 en het Korenburgerveen 1981.

Een aantal gebieden is in deze jaren eveneens geïnventariseerd, deze liggen niet aan-

eengesloten, maar verspreid over het gebied. Tevens bestond de behoefte om de verzamelde gegevens van de proefvlakken uit het ruilverkavelingsgebied Winterswijk-West goed vast te leggen. Dit om herhalingsinventarisaties goed mogelijk en vergelijkbaar te maken. In dit rapport zijn dan ook opgenomen de elf proefvlakken uit het ruilverkavelingsgebied in 1977, een inventarisatie van Willinks Weust uit 1975, een inventarisatie van het landgoed 'Eppink' uit 1979 en de inventarisatie van het Willinkplantsoen, het spoorwegemplacement en de kern van Meddo uit 1980. Het rapport is bedoeld als werkverslag en de verwerking van de gegevens is beknopt gehouden. Alle proefvlakgegevens, verzameld tot en met 1981, zijn verwerkt in de 'Broedvogels van Winterswijk', een uitgave in de reeks van de bibliotheek van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, eindredactie Jan W. Grotenhuis: Broedvogelinventarisatie. Verzamelde proefvlakken in de periode 1975-1980. Gestencild, 136 bladzijden, 9 tabellen, vele kaartjes (1984). Intern rapport van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek uitgewerkt onder auspiciën van het Staring Instituut, Doetinchem. Contactadres: J.W. Grotenhuis, Huppel F.99, 7112 RB Huppel bij Winterswijk.

Broedvogelinventarisatie Faisantenbos 1986

Er is een onderzoek ingesteld naar de samenstelling van de broedvogelbevolking van een gedeelte van de bronbossen van het landgoed 'Middachten'. Leden van de Vogelwerkgroep Arnhem voerden deze inventarisatie in het voorjaar van 1986 uit.

Het Faisantenbos, een oud vochtig opgaand loofbos, is van een type, dat nog maar sporadisch in ons land wordt aangetroffen. In een rapport wordt verslag uitgebracht van de resultaten. Tevens worden enkele suggesties gegeven voor een 'vogelvriendelijk' beheer van de bronbossen. Als broedvogels werden onder meer aangetroffen Kleine Bonte Specht, Nachtegaal en Appelvink.

Rob Vogel: Broedvogelinventarisatie Faisantenbos 1986. Gestencild, 32 bladzijden, 6 tabellen, 9 kaartjes, 3 figuren (1987). Uitgave Vogelwerkgroep Arnhem en Omstreken, 08303 - 5148.

Vogels van het Braakmangebied

In dit verslag worden de veranderingen in de broedvogelsamenstelling van een in de zomer van 1952 bedijkte polder en de directe omgeving beschreven. Het gebied ligt in het zuidwesten van Nederland in het midden van Zeeuwsch-Vlaanderen bij de Westerschelde. Onmiddellijk na de inpoldering nam in het gebied het aantal broedvogels met vooral kustgebonden verspreiding (pioniervogels) sterk toe. Door successie van de vegetatie onderging de broedvogelbevolking vanaf het begin van de jaren zestig grote veranderingen. Na de pioniersoorten bereikten de weidevogels een maximum. De meest kritische soorten

wisten zich goed te handhaven tot het midden van de jaren zeventig en namen sterk af door de intensivering van de landbouw. Tegenwoordig zijn de belangrijkste broedvogelsoorten die van (jonge) bossen en cultuurvolgers. Toch broeden er tegenwoordig ook nog pioniersoorten en weidevogels. Dit is vooral het geval in de aan de Braakmanpolder grenzende deelgebieden. Voor het behoud van deze broedvogelsoorten zijn een goed beheer en bescherming van delen van het gebied noodzakelijk. Daarom is aan dit ornithologisch verslag een hoofdstuk over 'Bescherming en beheer' toegevoegd.

Behalve door biotoopveranderingen verdwenen en vestigden zich in het Braakmangebied soorten ten gevolge van areaalinkrimping en areaaluitbreiding. Andere soorten namen af vanwege ongunstige omstandigheden in het overwinteringsgebied. In de loop der tijd werden in dit gebied 107 zekere, vier waarschijnlijke en drie mogelijke broedvogelsoorten aangetroffen. In 1985 werden 76 zekere, twee waarschijnlijke en twee mogelijke broedvogelsoorten vastgesteld.

Henk Castelijns, Marcel Capello, Jaap Poortvliet, Max Janse: Vogels van het Braakmangebied. Deel 1 Broedvogels. Gestencild, 130 bladzijden, 10 kaarten, 10 tabellen, (1986). Uitgave Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen. Te bestellen door overmaking van f 9,50 (inclusief verzendkosten) op gironummer 265 961 van de penningmeester van De Steltkluut, Axel. Adres van het secretariaat is Kievitstraat 27, 4561 KK Hulst, 01140-14820.

Rietvogels in De Weerribben

Tussen april en september 1986 werd in de Weerribben een broedvogelinventarisatie uitgevoerd die gericht was op zeven zangvogels die in het riet voorkomen: Grote Karekiet, Kleine Karekiet, Rietzanger, Bosrietzanger, Sprinkhaanrietzanger, Snor en Rietgors. De resultaten zijn de antwoorden op de volgende onderzoeksvragen:

- in welke vegetatietypen vestigen rietvogels zich en in welke verhouding?
- in welke tijd en met welke hoeveelheden komen de rietvogels aan in De Weerribben?
- En hoe is de zangactiviteit gedurende het broedseizoen?
- welke invloed heeft een aaneengesloten hoeveelheid overjarig riet op de dichtheid waarmee rietvogels voorkomen?
- welke invloed hebben overjarig riet en nieuw riet op de vestiging van de Kleine Karekiet?

Alhoewel geen broedvogel en maar in klein aantal voorkomend is de Waterrietzanger, maar ook het Baardmannetje niet bij het onderzoek betrokken, hetgeen weliswaar begrijpelijk is, maar toch zou het interessant zijn geweest als deze twee soorten bij het onderzoek betrokken zouden zijn geweest. Nieuwe technieken in de rietteelt gaan tegenwoordig bosvorming tegen hetgeen ten gunste is van de zangvogels die het riet bewonen. Anderzijds wordt nu bijna alle riet grootschalig ge-

maaid. Dit brengt de biotoop van de meeste rietvogels in gevaar. Rond dit spanningsveld ligt het dilemma voor de toekomst van de rietvogels in De Weerribben. Voortzetting van zo'n onderzoek wordt aanbevolen.

J.L. Vlasblom & A.L. Dorsman: Rietvogels in de Weerribben. Studentenverslag. Gestencild 137 bladzijden, kaarten, grafieken en tabellen (1986). Uitgave Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. (project-leider H.N. Leys).

Involed van windmolens op vogels

In 'Natuur en Milieu' 11 (3) : 6-9, maart 1987 schrijft drs. Hugh P. Gallacher over 'De invloed van windmolens op de vogelwereld'. Verstoringsonderzoek door windturbines heeft nauwelijks plaatsgevonden. Maar ervaring bij onderzoek naar de effecten van wegen en boerderijen op broed- en trekvogels leert dat deze effecten zich tot op grote afstand kunnen laten gelden. Niet alleen broedende weidevogels, maar ook ganzen, Goudplevieren en vele andere soorten ondervinden ongetwijfeld ook van windturbines de nadelige gevolgen van een windpark. Nu is voor de windparken in de Noordoostpolder en Sexbierum verstoringsonderzoek gepland. De elektriciteitsmaatschappijen die het initiatief hebben genomen tot de aanleg, realiseren zich klaarblijkelijk dat de toekomst van de windenergie in Nederland niet alleen afhankelijk is van technologische en economische factoren, maar óók van de publieke opinie. Als vast komt te staan dat windenergie veel slachtoffers eist of een ontoelaatbare verstoring onder broedende of rustende vogels teweegbrengt, zou dit wel eens van grote invloed kunnen zijn op de houding van het publiek. In verband hiermee spreken sommigen bijvoorbeeld over horizonvervuiling vanwege de hoge masten en over een 'disco-effect' vanwege de flikkerende schaduw van de wieken. Anderzijds staat het grote publiek over het algemeen welwillend tegenover 'alternatieve' energiebronnen.

Losse nummers f4,- + f1.50 verzendkosten. Nummer 3 van jaargang 11 van 'Natuur en Milieu' is verkrijgbaar door storting van f 5,50 op postbanknummer 51 880 ten name van Natuur en Milieu, 's-Graveland.

Ornithologische verkenning Voordelta 1975-1983

In de periode van 1975 tot en met 1983 zijn in de Voordelta van Zuidwest-Nederland verscheidene vogelobservaties gedaan. Ze omvatten onder meer 46 vogeltellingen van het gehele gebied, die zijn verricht met behulp van een vliegtuig, aanvullende landtellingen van het stranden en van enige getijdgebieden en broedvogelinventarisaties. Het tellen vanuit een vliegtuig gaf in dit gebied redelijk goede resultaten voor wat betreft het bepalen van de aantallen van eenden en meeuwen. Fuitachtigen en steltlopers kunnen op deze manier niet worden geteld. De Voordelta blijkt een overwinteringsgebied

van internationale betekenis voor de Zwarte Zeeëend (aantallen tot meer dan 25.000 stuks) en in strenge winters ook voor de Topperend (maximaal 15.700 stuks). De stranden van Zuidwest-Nederland kunnen worden beschouwd als overwinteringsgebied van internationale betekenis voor de Steenloper (maximaal 700 stuks) en de Drieteenstrandloper (maximaal 1100 stuks).

Het aantal meeuwen in de Voordelta varieert in de loop van het jaar van 5000 tot 35.000 stuks; één maal werd een piekaantal van 55.000 vogels vastgesteld.

Zowel tijdens het broedseizoen als daarna, tijdens de trek, vervult de Voordelta functies voor sterns. Deze functies zijn nog niet voldoende bekend.

De grootste vogelconcentraties werden steeds aangetroffen in de monding van het Haringvliet en in het Brouwershavense Gat (mondung Grevelingen). Dit zijn gebieden waar geen sterke stromingen meer voorkomen. De intertijdsgebieden van Westplaat en Kwade Hoek zijn vooral van belang als doortrekgebied voor steltlopers. Een olievlek op zee bleek vogels aan te trekken die aan de randen van de vlek foerageerden.

H.J.M. Baptist & P.L. Meininger (1984): Ornithologische verkenning van de Voordelta van Zuidwest-Nederland, 1975-1983. Gestencild, 85 bladzijden, 20 figuren, 36 tabellen (1984). Nota DDMI-83.19 van Rijkswaterstaat Deltadienst, hoofdafdeling Milieu en Inrichting, postbus 439, 4330 AK Middelburg, 01180 - 11 851.

Vijf jaar zeevogelwaarnemingen te Nieuwpoort

De Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort heeft een rapport uitgegeven dat vijf waarnemingsseizoenen beslaat, van 1978/79 - 1982/83. '5 jaar Zeevogelwaarnemingen te Nieuwpoort' behandelt de verschillende waargenomen soorten en aan de hand van een tabel per soort, wordt het trekgedrag besproken. Een vergelijking met in het buitenland gedane waarnemingen wordt gedaan en eventueel besproken. Na iedere soort worden de tabelgegevens omgezet in twee grafieken. Eén grafiek met de absolute aantallen, een tweede met de uurgemiddelden, wat een directe vergelijking met andere telposten mogelijk maakt. Verder worden nog behandeld: waarnemingsplaatsen en waarnemingsomstandigheden; Verwerkingstechniek; Soortenverslag; Invloed van de heersende weersomstandigheden op de trek van steltlopers; De Drieteenstrandloper, een nog onbekende wintergast en een slotbeschouwing met bibliografie.

'5 Jaar Zeevogelwaarnemingen te Nieuwpoort' is een eerste rapport over zeetrek aan de Belgische kust en vult, naar onze bescheiden mening, een leegte op in de vogelwaarnemingen.

Dit rapport kan bekomen worden door storting van 250 Bfr verzendingskosten inbegrepen, aan DE-WULF Leopold, Zevekotestraat 49, 8240 Gistel; PCR: 000 - 0194398-10 met de verzending: Zeetrek.